

Wymagania na poszczególne oceny do programu nauczania „W centrum uwagi. Zakres rozszerzony” do wiedzy o społeczeństwie dla klasy 1 liceum ogólnokształcącego i technikum

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą oraz:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną oraz:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą oraz:	Wymagania wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą oraz:
Rozdział 1. Człowiek w społeczeństwie						
1. Człowiek istotą społeczną	- statusy i role społeczne: problemy związane z funkcjonowaniem w rolach społecznych – konflikt ról społecznych; - potrzeby człowieka i ich hierarchia; - charakterystyka różnych form życia społecznego (zbiorowości społecznej, społeczności, społeczności lokalnej, społeczeństwa); - grupy społeczne: cechy i rodzaje; - spójność grup społecznych: zasada wzajemności, zaufania i pomocy	- podaje przykłady ról społecznych; w tym ról społecznych, które pełni; - podaje przykłady potrzeb człowieka; - podaje przykłady grup społecznych; w tym grup społecznych, do których przynależy.	- rozpoznaje przykłady postaw i zachowań charakterystycznych dla wybranych ról społecznych, np. rodzica, ucznia; - wyjaśnia pojęcie: <i>status społeczny</i>; - podaje przykłady potrzeb człowieka wyższego i niższego rzędu; - rozpoznaje podstawowe formy życia społecznego: grupa społeczna, zbiorowość, społeczność, społeczeństwo; - podaje przykłady instytucji społecznych; - rozpoznaje podstawowe rodzaje grup społecznych.	- porównuje postawy i zachowania charakterystyczne dla poszczególnych ról społecznych; - rozpoznaje konflikty wynikające z pełnienia różnych ról społecznych; - podaje przykłady konsekwencji konfliktu ról społecznych; - przedstawia sposoby zapobiegania powstawaniu konfliktu ról społecznych; - porównuje pojęcia: <i>status przypisany</i> i <i>status osiągnany</i>; - wymienia czynniki mające wpływ na <i>status osiągnany</i> człowieka; - wymienia kryteria klasyfikacji grup społecznych; - porównuje rodzaje więzi łączących ludzi tworzących różne grupy społeczne;	- wyjaśnia mechanizmy powstawania konfliktu ról społecznych; - wyjaśnia konsekwencje wynikające z konfliktu ról społecznych; - dostrzega zmienność i ciągłość w postrzeganiu ról społecznych; - ocenia [z różnych perspektyw] sposoby zapobiegania powstawaniu konfliktu ról społecznych; - wymienia problemy związane z klasyfikacją grup społecznych; - analizuje konsekwencje braku zaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka z różnych perspektyw: np. jednostki i społeczeństwa; polityki i kultury; - na wybranych przykładach analizuje wpływ różnorodnych czynników na spójność grup społecznych.	- wyjaśnia różnice w postrzeganiu postaw i zachowań charakterystycznych dla różnych ról społecznych w odmiennych kręgach cywilizacyjnych oraz dawniej i dzisiaj; - przedstawia i porównuje różne teorie klasyfikacji potrzeb człowieka; - samodzielnie opracowuje i analizuje ankiety dotyczące, np. funkcjonowania człowieka w różnych formach życia społecznego, poziomu zaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka i konsekwencji z tym związanych.

				- wymienia czynniki sprzyjające spójności grup społecznych; - podaje sposoby zaspokajania potrzeb człowieka; - wymienia konsekwencje braku zaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka; - porównuje cechy różnych form życia społecznego.		
2. Osobowość człowieka	- klasyczne koncepcje osobowości: teorie psychodynamiczne, społeczno-poznawcze i humanistyczne, ich główne założenia i najważniejsi przedstawiciele; - czynniki wpływające na zachowanie człowieka: – racjonalność, emocje, uczucia, – temperament i charakter; - rodzaje inteligencji – inteligencja emocjonalna; - kształtowanie i zmiana postaw – warunki skutecznej perswazji.	- wymienia podstawowe elementy definiujące osobowość człowieka; - podaje przykłady czynników wpływających na zachowanie człowieka; - rozpoznaje podstawowe sposoby perswazji; - podaje przykłady postaw pozytywnych i negatywnych społecznie.	- wymienia podstawowe koncepcje osobowości; - wymienia czynniki wpływające na osobowość, zachowanie i postawy człowieka; - wymienia podstawowe rodzaje inteligencji; - wskazuje różnice pomiędzy manipulacją a perswazją; - rozpoznaje przykłady postaw konformistycznych.	- przedstawia różnice pomiędzy pojęciami: osobowość, temperament i charakter; - porównuje różne rodzaje inteligencji; - wymienia twórców i założenia klasycznych koncepcji osobowości; - rozpoznaje działania ludzi wynikające z emocji i racjonalności; - przedstawia pozytywne i negatywne aspekty postawy konformistycznej; - wymienia czynniki podnoszące skuteczność perswazji; - rozpoznaje techniki perswazji i manipulacji w wybranych przekazach publicystycznych.	- porównuje różne koncepcje osobowości; - wyjaśnia, z czego wynikają różnice w klasyfikowaniu osobowości; - analizuje pozytywne i negatywne aspekty oddziaływania emocji na zachowanie człowieka; - ocenia [z różnych perspektyw] wybrane zachowania i postawy; - analizuje skuteczność technik perswazji i manipulacji w wybranych przekazach publicystycznych.	- dokonuje krytycznej analizy wybranych koncepcji osobowości; - dokonuje krytycznej analizy wybranych technik panowania nad emocjami.

3. Wartości i normy społeczne	- wartości i ich rola w życiu człowieka – wartości a światopogląd i styl życia; - wartości afirmowane w polskim społeczeństwie i wybranych społeczeństwach europejskich; - normy społeczne i ich rodzaje; - skutki łamania norm społecznych – sankcje społeczne; - postawy wobec norm społecznych (aprobata, konformizm, nonkonformizm – ich wady i zalety); - mechanizm kontroli społecznej	- wymienia wartości ważne w swoim życiu; - podaje przykłady norm społecznych; - dostrzega różne postawy wobec norm społecznych; - odróżnia pojęcia: wartości, światopogląd, styl życia .	- stosuje, np. do opisu sytuacji pojęcia: wartości , światopogląd i styl życia; - odczytuje z prostych źródeł informacji [tekst narracyjny i normatywny, wykres, tabela, plakat] wartości afirmowane w polskim społeczeństwie; - rozpoznaje postawę hedonistyczną i eudajmonistyczną; - wymienia czynniki wpływające na światopogląd i styl życia ; - wymienia podstawowe rodzaje norm społecznych; - wymienia podstawowe skutki łamania norm społecznych; - wymienia podstawowe formy kontroli społecznej; - rozpoznaje przykłady sankcji społecznych; - rozpoznaje podstawowe postawy wobec łamania norm społecznych: aprobata, konformizm, nonkonformizm.	- porównuje, na podstawie źródeł, wartości afirmowane w społeczeństwie polskim i wybranych społeczeństwach europejskich; - porównuje, na podstawie źródeł, wartości afirmowane w różnych grupach/ warstwach społeczeństwa polskiego; - porównuje postawę hedonistyczną i eudajmonistyczną; - wyjaśnia pojęcie: <i>pluralizm wartości</i>; - na podstawie różnorodnych źródeł rozpoznaje rodzaje norm społecznych; - analizuje wybrane sytuacje dotyczące przestrzegania norm społecznych [przyczyny łamania norm społecznych, przejawy, skutki, rodzaje sankcji społecznych]; - przedstawia wady i zalety różnorodnych postaw wobec norm społecznych.	- analizuje, na wybranych przykładach, funkcjonowanie norm społecznych pod kątem ciągłości i zmienności; - porównuje i ocenia , z różnych perspektyw, stosowane w społeczeństwie polskim sankcje społeczne [np. skuteczności, etyczności, afirmacji społecznej]; - analizuje wybrane przykłady postaw wobec norm społecznych [przyczyny, skutki, wady, zalety]; - wyjaśnia znaczenie <i>pluralizmu wartości</i> dla funkcjonowania społeczeństwa demokratycznego i przedstawia problemy wynikające ze stosowania tej zasady; - analizuje, ocenia, prezentuje własne stanowisko wobec problemu <i>kryzysu wartości</i> we współczesnym świecie.	- gromadzi informacje i analizuje sytuacje dotyczące przestrzegania norm społecznych w wybranych, europejskich i pozaeuropejskich społeczeństwach [przyczyny łamania norm społecznych, przejawy, skutki, rodzaje sankcji społecznych]; - przygotowuje ankietę, oraz wizualizuje i analizuje jej wyniki, dotyczącą, np. – wartości afirmowanych w swojej grupie rówieśniczej, – stosunku do poszczególnych norm społecznych; – postaw wobec norm społecznych; - przygotowuje i przeprowadza debatę dotyczącą, np. kryzysu wartości we współczesnym świecie.
4. Socjalizacja	- socjalizacja pierwotna i wtórna; - główne instytucje socjalizacji;	wymienia podstawowe elementy pojęcia socjalizacja;	wyjaśnia pojęcie: <i>człowiek jest istotą społeczną</i>;	wyjaśnia znaczenie procesu socjalizacji dla prawidłowego funkcjonowania	przedstawia zależności pomiędzy procesem socjalizacji a poszczególnymi	analizuje przykłady niepowodzeń socjalizacyjnych [przyczyny, skutki];

	- socjalizacja odwrócona; - resocjalizacja	- rozpoznaje przykłady działań/sytuacje sprzyjające procesowi socjalizacji; - podaje przykłady osób i instytucji mających wpływ na proces socjalizacji.	- odróżnia socjalizację pierwotną od socjalizacji wtórnej; - wymienia osoby i instytucje mające wpływ na socjalizację pierwotną i wtórnią; - wyjaśnia pojęcie: <i>resocjalizacja</i>.	człowieka w społeczeństwie; - porównuje socjalizację pierwotną i socjalizację wtórnią; - omawia rolę rodziny w procesie socjalizacji; - analizuje przepisy Konstytucji RP w odniesieniu do procesu socjalizacji pierwotnej; - na wybranych przykładach wyjaśnia znaczenie pojęcia: <i>socjalizacja odwrócona</i>; podaje jego przyczyny; - przedstawia instytucje i mechanizmy sprzyjające procesowi socjalizacji.	fazami rozwojowymi dziecka; - wymienia zjawiska cywilizacyjne mające wpływ na proces socjalizacji we współczesnym społeczeństwie polskim/europejskim; - porównuje procesy socjalizacyjne w różnych typach społeczeństw, np. społeczeństwie tradycyjnym i postindustrialnym.	analizuje trudności socjalizacyjne występujące w społeczeństwie nowoczesnym, np. wynikające ze – zmieniającej się roli rodziny, – zmieniającego się sposobu funkcjonowania grup rówieśniczych, – rosnącej anonimowości, czy mobilności poziomej.
5. Rodzina dawniej i dziś	- skład rodziny i jej funkcje, typy rodzin; - zmiany w funkcjonowaniu rodziny: rodzina tradycyjna a demokratyczna, nowe formy relacji rodzinnych, kryzys rodziny; eurosieroctwo - sytuacja rodziny w Polsce.	- podaje przykłady zadań wykonywanych przez rodzinę; - podaje przykłady praw i obowiązków członków rodziny; - podaje przykłady problemów związanych z funkcjonowaniem rodziny we współczesnej Polsce.	- wymienia cechy rodziny jako grupy społecznej; - wymienia funkcje rodziny i podaje przykłady ich realizacji; - rozpoznaje różne typy rodzin funkcjonujące we współczesnym społeczeństwie polskim; - rozróżnia pojęcia: <i>patriarchat</i> i <i>matriarchat</i>; <i>monogamia</i> i <i>poligamia</i>; - wymienia podstawowe problemy funkcjonowania	- omawia zasady zawierania małżeństwa w prawie polskim; - analizuje przepisy Konstytucji RP w odniesieniu do rodziny; - porównuje różne typy rodzin funkcjonujące we współczesnym społeczeństwie polskim; - wyjaśnia pojęcia i podaje przykłady: <i>patriarchat</i> i <i>matriarchat</i>; <i>monogamia</i> i <i>poligamia</i>; <i>rodzina</i>	- przedstawia wpływ procesów cywilizacyjnych na funkcjonowanie rodzin we współczesnym świecie (np. .eurosieroctwo); - przedstawia pozytywne i negatywne aspekty odchodzenia od tradycyjnego modelu funkcjonowania rodziny; - analizuje wybrane problemy funkcjonowania rodziny we	- przygotowuje i przeprowadza debatę dotyczącą, np. problemu <i>kryzysu współczesnej rodziny</i>; - przygotowuje ankietę, oraz wizualizuje i analizuje jej wyniki, dotyczącą, np. poglądów rówieśników na temat typów oraz funkcji rodziny we współczesnym świecie; - analizuje i prezentuje inny niż europejski model funkcjonowania rodziny we współczesnym świecie,

			rodziny we współczesnej Polsce.	<i>matrylinearna i patrylinearna</i> ; - wymienia cechy rodziny tradycyjnej; - przedstawia podstawowe kierunki zmian zachodzące w rodzinach europejskich na przestrzeni dziejów.	współczesnej Polsce [przyczyny, przejawy, skutki].	np. w wybranych rdzennych grupach autochtonicznych na różnych kontynentach.
6. Człowiek wobec inności	- tolerancja a akceptacja; - przyczyny, przejawy i skutki nietolerancji, stygmatyzacji, stereotypizacji; - źródła podziałów na „swoich” i „obcych” oraz ich konsekwencje; - zjawisko alienacji; - sposoby przeciwdziałania negatywnym postawom wobec innych	- rozpoznaje postawy tolerancji i nietolerancji; - podaje przykłady stereotypów; - podaje przykłady funkcjonujących w społeczeństwie polskim podziałów na <i>swoich</i> i <i>obcych</i>	- wyjaśnia różnicę pomiędzy pojęciami: <i>tolerancja</i> i <i>akceptacja</i>; - rozpoznaje przykłady alienacji; - wymienia podstawowe przyczyny i skutki funkcjonujących w społeczeństwie podziałów na <i>swoich</i> i <i>obcych</i>; - podaje podstawowe przyczyny i skutki nietolerancji; - podaje przykłady zachowań świadczących o nietolerancji; - rozpoznaje zachowania wynikające z negatywnych postaw wobec innych; - wymienia sposoby przeciwdziałania negatywnym postawom społecznym.	- wyjaśnia różnicę pomiędzy pojęciami: <i>tolerancja</i> i <i>akceptacja</i> a <i>afirmacja</i>; - analizuje przepisy Konstytucji RP odnoszące się do postawy tolerancji; - wyjaśnia, na czym polega <i>alienacja</i>; - uzasadnia konieczność przeciwdziałania stygmatyzacji i stereotypizacji; - wyjaśnia różnicę pomiędzy pojęciami: <i>stygmatyzacja</i> i <i>stereotypizacja</i>; - wymienia przyczyny i skutki negatywnych postaw wobec innych; - wyjaśnia przyczyny i skutki alienacji.	- ocenia, z różnych perspektyw, wybrane kampanie społeczne dotyczące przeciwdziałania negatywnym postawom społecznym; - analizuje przykłady negatywnych postaw wobec innych, stygmatyzacji i stereotypizacji występujących w społeczeństwie polskim [przyczyny, przejawy, skutki]; - buduje argumenty i kontrargumenty w sporach dotyczących tolerancji.	- przygotowuje i przeprowadza, np. na terenie szkoły, kampanię społeczną na rzecz przeciwdziałania wybranym, negatywnym postawom wobec innych; - gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące negatywnych postaw wobec innych; stereotypizacji i stygmatyzacji w wybranych państwach [przyczyny, przejawy, skutki].

7. Komunikacja interpersonalna	▪ komunikacja werbalna i niewerbalna; ▪ zasady aktywnego słuchania, ▪ asertywność – przykłady zwrotów asertywnych; ▪ taktyki autoprezentacji, ▪ przyczyny i przebieg konfliktów społecznych (zachowania stron, zjawisko eskalacji); ▪ metody rozwiązywania konfliktów: – mediacja, – negocjacje, – arbitraż; ▪ etapy procesu decyzyjnego; ▪ metody kreatywnego rozwiązywania problemów	▪ podaje przykłady komunikatów werbalnych i niewerbalnych; ▪ rozpoznaje nadawcę i odbiorcę komunikatu; ▪ rozpoznaje przykłady konfliktów społecznych; ▪ wymienia podstawowe sposoby rozwiązywania sporów.	▪ wymienia cechy prawidłowo skonstruowanego komunikatu; ▪ wymienia czynniki utrudniające prawidłowe komunikowanie się; ▪ wymienia sposoby przekazywania komunikatów niewerbalnych; ▪ rozpoznaje podstawowe postawy wobec konfliktu; ▪ wskazuje podstawowe różnice pomiędzy negocjacjami, mediacją i arbitrażem; ▪ wymienia cechy, które powinien posiadać mediator i arbiter; ▪ podaje przykłady komunikatów/zwrotów w asertywnych; ▪ wymienia podstawowe zasady autoprezentacji.	▪ wyjaśnia znaczenie komunikatów niewerbalnych; ▪ podaje sposoby ograniczania czynników utrudniających prawidłowe komunikowanie się; ▪ porównuje [wskazuje pozytywne i negatywne aspekty] różne postawy wobec konfliktu; ▪ wymienia zasady prawidłowo prowadzonej negocjacji; ▪ uzasadnia konieczność postawy asertywnej; ▪ stosuje zasady prawidłowej autoprezentacji; ▪ zna i stosuje metody rozwiązywania problemów w sytuacjach typowych; ▪ wymienia etapy procesu decyzyjnego.	▪ analizuje formy komunikatów niewerbalnych w wybranych przekazach medialnych; ▪ na wybranych przykładach analizuje czynniki sprzyjające i utrudniające komunikację [symulacje; przekazy medialne]; ▪ porównuje i ocenia różne taktyki autoprezentacji; ▪ przedstawia pozytywne i negatywne aspekty różnych sposobów rozwiązywania konfliktów; ▪ uzasadnia dobór sposobu rozwiązywania konfliktu w zależności od rodzaju/cech konfliktu i uczestniczących w nim stron.	▪ stosuje metody kreatywnego rozwiązywania problemów w sytuacjach nietypowych.
II. KULTUROWA RÓŻNORODNOŚĆ SPOŁECZEŃSTWA						
1. Rodzaje społeczeństw	▪ charakterystyka typów społeczeństw: zbieracko-łowieckiego, nomadycznego, rolniczego, przemysłowego, poprzemysłowego;	▪ podaje przykłady różnych typów społeczeństw; ▪ wymienia cechy współczesnego społeczeństwa [otwarte, informacyjne,	▪ wymienia podstawowe cechy różnych typów społeczeństw; ▪ rozpoznaje podstawowe typy społeczeństw; ▪ rozpoznaje cechy współczesnego społeczeństwa	▪ porównuje różne typy społeczeństw; ▪ podaje przykłady wybranych współczesnych społeczeństw: – zbieracko-łowieckich, – nomadycznych, – rolniczych;	▪ gromadzi, prezentuje i analizuje informacje na temat wybranych współczesnych społeczeństw: – zbieracko-łowieckich, – nomadycznych, – rolniczych;	▪ przygotowuje i przeprowadza debatę dotyczącą szans, zagrożeń i wyzwań stojących przed współczesnymi społeczeństwami postindustrialnymi;

	▪ charakterystyka jednego ze współczesnych społeczeństw: – zbieracko-łowickich, – nomadycznych, – rolniczych; ▪ cechy współczesnych społeczeństw (otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe); ▪ porównanie społeczeństw przemysłowych i poprzemysłowych, tradycyjnych i nowoczesnych; ▪ cechy tradycyjnej społeczności wiejskiej	konsumpcyjne, masowe].	postindustrialnego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe]; ▪ wymienia cechy tradycyjnej społeczności wiejskiej.	▪ wyjaśnia istotę cech współczesnego społeczeństwa [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe]; ▪ wymienia zjawiska cywilizacyjne mające wpływ na cechy współczesnego społeczeństwa postindustrialnego.	▪ przedstawia szanse, zagrożenia i wyzwania stojące przed współczesnym społeczeństwem postindustrialnym; ▪ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat współczesnego społeczeństwa postindustrialnego.	
2. Kultura	▪ różne definicje i rodzaje kultury; ▪ typy kultur według Margaret Mead i funkcjonujące w nich modele socjalizacji; ▪ źródła zmian kulturowych	▪ wyjaśnia potoczne znaczenie pojęcia <i>kultura</i>; ▪ wymienia podstawowe rodzaje kultur; ▪ rozpoznaje elementy polskiej kultury narodowej.	▪ podaje przykłady różnych definicji pojęcia <i>kultura</i>; ▪ wymienia czynniki/sposoby upowszechniania wzorców kulturowych; ▪ wymienia czynniki sprzyjające zmianom kulturowym; ▪ wymienia elementy charakterystyczne dla polskiej kultury narodowej.	▪ porównuje różne definicje pojęcia <i>kultura</i>; ▪ wyjaśnia pojęcie <i>krąg kulturowy</i>; ▪ wymienia elementy charakterystyczne dla europejskiego kręgu kulturowego; ▪ przedstawia rolę kultury w kształtowaniu świadomości narodowej; ▪ analizuje przepisy Konstytucji RP w odniesieniu	▪ charakteryzuje typy kultur według Margaret Mead; ▪ analizuje wpływ zjawiska globalizacji na przemiany kulturowe współczesnego świata; ▪ analizuje przykłady zmienności i ciągłości europejskich/polskich wzorców kulturowych na przestrzeni wieków.	▪ przygotowuje i przeprowadza na terenie szkoły [lub innej społeczności lokalnej] przedsięwzięcie propagujące kulturę regionalną lub narodową.

				do kultury, kultury narodowej i twórczości artystycznej.		
3. Zróżnicowanie kulturowe	- wielokulturowość społeczeństw; - indywidualizm i kolektywizm jako jeden z wymiarów kultury: – cechy kultur indywidualistycznych i kultur kolektywistycznych – przykłady współczesnych kultur o silnych cechach indywidualistycznych (społeczeństwa Zachodu) i kolektywistycznych (społeczeństwa Ameryki Południowej, Azji, Afryki); - postrzeganie innych kultur: – etnocentryzm (interpretowanie i ocenianie innych kultur w kategoriach kultury własnej), – relatywizm kulturowy (interpretowanie i ocenianie innych kultur w jej własnych kategoriach), – przykłady deformacji w postrzeganiu	- wymienia podstawowe czynniki różnicujące kultury [np. język, religia, obyczaje]; - wymienia podstawowe czynniki sprzyjające powstawaniu społeczeństw wielokulturowych we współczesnym świecie; - wymienia podstawowe problemy wynikające z rosnącego zróżnicowania kulturowego współczesnej Europy.	- podaje podstawową różnicę pomiędzy kulturami indywidualistycznymi a kulturami kolektywistycznymi; - podaje przykłady społeczeństw indywidualistycznych i kolektywistycznych we współczesnym świecie; - wyjaśnia, na czym polega zjawisko <i>szoku kulturowego</i>; - wymienia podstawowe typy relacji pomiędzy kulturami [wymiana kulturowa, integracja, separacja]; - podaje podstawową różnicę pomiędzy etnocentryzmem a relatywizmem kulturowym; - podaje przykłady deformacji w postrzeganiu innych kultur.	- porównuje społeczeństwa indywidualistyczne i kolektywistyczne; - wyjaśnia z czego wynika zjawisko <i>szoku kulturowego</i>; - wymienia czynniki utrudniające prawidłowe relacje pomiędzy kulturami; - rozpoznaje postawy etnocentryzmu i relatywizmu kulturowego; - na podstawie tekstu publicystycznego analizuje problem deformacji w postrzeganiu innych kultur [przyczyny, przejawy, skutki].	- analizuje przyczyny kształtowania społeczeństw indywidualistycznych i kolektywistycznych; - porównuje postawę etnocentryczną z relatywizmem kulturowym; - podaje przykłady indywidualizmu i kolektywizmu w kulturze europejskiej; - analizuje wielokulturowe korzenie kultury polskiej odwołując się do tradycji I i II Rzeczypospolitej; - buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat multikulturalizmu.	- przygotowuje i przeprowadza debatę dotyczącą, np. – indywidualizmu i kolektywizmu w kulturze europejskiej; – szans i zagrożeń wynikających z rosnącego zróżnicowania kulturowego Europy.

	innych kultur – analiza problemu na podstawie wybranych fragmentów publikacji Marcina Floriana Gawryckiego <i>W pogoni za wyobrażeniami. Próba interpretacji polskiej literatury podróźniczej poświęconej Ameryce Łacińskiej</i>					
4. Kultura masowa	▪ cechy kultury masowej; ▪ wartości i wzory propagowane przez kulturę masową; ▪ pozytywne i negatywne aspekty funkcjonowania kultury masowej	▪ podaje podstawowe cechy kultury masowej; ▪ wymienia współczesne sposoby rozpowszechniania kultury masowej	▪ rozpoznaje przykłady kultury masowej i kultury wysokiej; ▪ podaje przykłady pozytywnej i negatywnej roli internetu dla rozwoju i upowszechniania twórczości artystycznej	▪ podaje pozytywne i negatywne aspekty funkcjonowania kultury masowej; ▪ porównuje cechy kultury masowej i kultury wysokiej; ▪ wyjaśnia na czym polega proces <i>homogenizacji</i> form kultury; ▪ wyjaśnia, na czym polegają zmiany zachodzą w kulturze masowej w związku z upowszechnieniem się internetu; ▪ wyjaśnia pojęcie <i>przemysł kulturalny</i>.	▪ na wybranych przykładach analizuje wartości i wzory propagowane przez kulturę masową; ▪ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat – społecznej roli kultury masowej; – roli internetu w rozwoju i upowszechnianiu twórczości artystycznej; – roli kultury masowej w upowszechnianiu polskich wartości, wzorów i postaw.	▪ przygotowuje i przeprowadza debatę dotyczącą, np. społecznej roli kultury masowej; ▪ przygotowuje ankietę, oraz wizualizuje i analizuje jej wyniki, poglądów rówieśników na temat oddziaływania kultury masowej na ich postawy, wartości, zachowania.
5. Religia jako zjawisko społeczne	▪ społeczne i indywidualne aspekty religii (religijność, wiara); ▪ identyfikacja religijna ludności świata;	▪ określa identyfikację religijną większości społeczeństwa polskiego; ▪ podaje nazwy religii dominujących w Europie;	▪ rozróżnia pojęcia: <i>religia, religijność, wiara</i>; ▪ wymienia główne religie współczesnego świata;	▪ wyjaśnia pojęcia: <i>religia, religijność, wiara</i>; ▪ wyjaśnia pojęcie: <i>agnostyk</i>; ▪ analizuje przepisy Konstytucji RP	▪ omawia mapę religijną współczesnego świata; ▪ omawia przyczyny i skutki zmian zachodzących w religijności, w tym w identyfikacji	▪ przygotowuje prezentację dotyczącą, np. – specyfiki obrzędowości dorocznej charakterystycznej dla swojego regionu;

	▪ religijność społeczeństw zachodnich (sekularyzacja, prywatyzacja religii); ▪ stosunki wyznaniowe w Polsce; ▪ charakterystyka religijności polskiego społeczeństwa: – identyfikacja religijna, – poziom zaangażowania w praktyki religijne, – terytorialne zróżnicowanie zaangażowania religijnego, ▪ rola rytuałów, obrzędów i tradycji w życiu współczesnego człowieka: – religijny i pozareligijny aspekt obrzędów przejścia, – tradycyjna obrzędowość doroczna w polskiej kulturze współczesnej	▪ podaje podstawowe cechy religijności społeczeństwa polskiego i społeczeństw zachodnich; ▪ wymienia podstawowe problemy dotyczące religijności społeczeństw zachodnich, np. sekularyzacja; ▪ rozpoznaje elementy tradycyjnej obrzędowości dorocznej w polskiej kulturze współczesnej.	▪ wymienia formy organizacji religijnych; ▪ wyjaśnia pojęcie: <i>ateizm</i>; ▪ określa rolę religii w społeczeństwie; ▪ rozpoznaje podstawowe problemy dotyczące religijności społeczeństw zachodnich, np. sekularyzacja, prywatyzacja religii; ▪ wymienia główne elementy obrzędowości dorocznej w polskiej kulturze współczesnej; ▪ podaje przykłady obrzędów przejścia w życiu współczesnych ludzi.	odnoszące się do stosunków wyznaniowych w Polsce; ▪ wymienia największe wspólnoty wyznaniowe w Polsce; ▪ dostrzega zmienność i ciągłość w identyfikacji religijnej społeczeństw zachodnich; ▪ omawia zmiany zachodzące w religijności społeczeństwa polskiego; ▪ porównuje religijność społeczeństwa polskiego i społeczeństw zachodnich; ▪ omawia główne elementy obrzędowości dorocznej charakterystyczne dla swojego regionu; ▪ wyjaśnia pojęcia: <i>sekularyzacja</i> i <i>prywatyzacja religii</i>; ▪ określa religijny i pozareligijny aspekt obrzędów przejścia.	religijnej, społeczeństwa polskiego i społeczeństw zachodnich; ▪ analizuje, z różnych perspektyw, rolę rytuałów, obrzędów i tradycji w życiu współczesnego człowieka.	– rytuałów przejścia w innych niż europejski kręgach kulturowych; – jednej ze wspólnot wyznaniowych w Polsce.
6. Subkultury młodzieżowe	▪ typologia subkultur młodzieżowych w Polsce; ▪ psychologiczny i społeczny aspekt powstawania	▪ podaje przykłady subkultur młodzieżowych w Polsce; ▪ podaje przykłady elementów	▪ wymienia główne subkultury młodzieżowe w Polsce; ▪ wymienia przyczyny przystępowania	▪ omawia podstawowe rodzaje subkultur; ▪ wymienia pozytywne i negatywne aspekty funkcjonowania	▪ porównuje współczesne subkultury; ▪ porównuje cechy współczesnych subkultur i subkultur	▪ przygotowuje i przeprowadza debatę dotyczącą, np. stosunku współczesnej młodzieży do subkultur.

	subkultur (źródła kontestacji i niedostosowania społecznego młodzieży); ▪ charakterystyka najważniejszych subkultur, analiza słabych i mocnych stron wizji rzeczywistości wybranej subkultury	decydujących o odrębności danej subkultury.	młodych ludzi do subkultur; ▪ wymienia elementy decydujące o odrębności danej subkultury; ▪ charakteryzuje wybraną subkulturę młodzieżową; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia: <i>subkultura</i>.	subkultur młodzieżowych; ▪ rozpoznaje najważniejsze subkultury młodzieżowe w Polsce dawniej i dzisiaj; ▪ analizuje słabe i mocne strony wizji rzeczywistości wybranej subkultury.	charakterystycznych dla pokolenia rodziców i dziadków; ▪ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat – zmierzchu ery subkultur; – społecznej roli subkultur młodzieżowych.	▪ przygotowuje ankietę, oraz wizualizuje i analizuje jej wyniki, dotyczącą, np. – poglądów rówieśników na temat współczesnych subkultur; – roli, jaką odegrały subkultury w życiu poprzedniego pokolenia [nauczycieli / rodziców / dziadków].
7. Spory światopoglądowe	▪ uczestnicy sporów światopoglądowych: – obywatele, – instytucje państwowe, – partie polityczne, organizacje pozarządowe i instytucje religijne; ▪ rola mediów i instytucji eksperckich w sporach światopoglądowych; ▪ współczesne spory światopoglądowe (w kontekście etycznym, prawnym, społeczno-ekonomicznym): – aborcja, – związki osób tej samej płci, – kara śmierci, – zapłodnienie in vitro, – eutanazja,	▪ podaje przykłady współczesnych sporów światopoglądowych; ▪ określa swoje stanowisko wobec wybranych sporów światopoglądowych.	▪ wymienia podmioty uczestniczące w sporach światopoglądowych; ▪ wskazuje istotę wybranych sporów światopoglądowych; ▪ określa poglądy poszczególnych podmiotów w wybranych sporach światopoglądowych.	▪ analizuje przepisy Konstytucji RP odnoszące się do swobody wyrażania swoich poglądów; ▪ omawia istotę toczących się w Polsce sporów światopoglądowych; ▪ określa rolę poszczególnych podmiotów, w tym mediów i instytucji eksperckich, w sporach światopoglądowych; ▪ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat wybranych sporów światopoglądowych; ▪ wyjaśnia, czym są i jaką odgrywają rolę tzw. <i>think tanki</i>; ▪ podaje przykłady organizacji typu watchdog w Polsce.	▪ analizuje główne spory światopoglądowe w Polsce [przyczyny, przebieg, konsekwencje, zmienność postaw]; ▪ analizuje i prezentuje aktywność wybranych podmiotów, zaangażowanych w toczące się w Polsce spory światopoglądowe.	▪ przygotowuje i przeprowadza debatę dotyczącą wybranego sporu światopoglądowego; ▪ przygotowuje film, lub inną formę publikacji, dotyczącą jednego z toczących się współcześnie sporów światopoglądowych.

	– inżynieria genetyczna					
Rozdział 3. Funkcjonowanie społeczeństwa						
1. Struktura społeczna	- charakterystyka pojęć: struktura społeczna, stratyfikacja, klasa społeczna, warstwa społeczna; - podstawowe kryteria stratyfikacji społecznej: położenie materialne, zróżnicowanie zawodowe, status społeczny, władza; - ruchliwość (mobilność) społeczna: jej rodzaje (pionowa i pozioma) oraz czynniki; - źródła degradacji i awansu społecznego	- wymienia podstawowe kryteria różnicujące ludzi / określające ich pozycję społeczną; - podaje przykłady ruchliwości społecznej we współczesnym świecie, w tym w Polsce.	- rozpoznaje przykłady ruchliwości pionowej i poziomej; - rozpoznaje przykłady degradacji i awansu społecznego; - wymienia podstawowe kryteria stratyfikacji społecznej; - odróżnia warstwę społeczną od klasy społecznej; - wyjaśnia pojęcia: <i>stratyfikacja społeczna</i> i <i>migracja</i>.	- określa przyczyny i konsekwencje ruchliwości pionowej i poziomej we współczesnym świecie, w tym w Polsce; - określa źródła degradacji i awansu społecznego; - porównuje pojęcia: <i>warstwa</i> i <i>klasa społeczna</i>; - omawia poglądy Karola Marksa i Maxa Webera dotyczące stratyfikacji; - wyjaśnia społeczne znaczenie klasy średniej; - wyjaśnia różnicę pomiędzy otwartym i zamkniętym typem stratyfikacji społecznej.	- wyjaśnia zależności pomiędzy współczesnymi zjawiskami cywilizacyjnymi, a zmianami zachodzącymi w strukturze społeczeństw zachodnich; - porównuje poglądy Karola Marksa i Maxa Webera dotyczące stratyfikacji.	opracowuje prezentację, w której przedstawia strukturę wybranego społeczeństwa zachodniego, w tym charakter i dynamikę zachodzących w nim zmian.
2. Przemiany społeczne w Polsce	- struktura warstwowa społeczeństwa polskiego w okresie PRL; - transformacja ustrojowa w Polsce i jej następstwa; - sposoby adaptacji klas społecznych do zmian społeczno-gospodarczych w Polsce;	- wymienia podstawowe różnice pomiędzy stratyfikacją społeczeństwa polskiego w okresie PRL-u i współcześnie; - podaje przykłady kategorii społeczno-zawodowych we współczesnej Polsce; - podaje przykłady różnych postaw wobec transformacji ustrojowej w Polsce.	- wymienia cechy charakterystyczne <i>homo sovieticus</i>; - wymienia główne zmiany, które nastąpiły w Polsce po upadku komunizmu; - wymienia główne konsekwencje społeczne transformacji ustrojowej w Polsce; - przedstawia typowe formy przystosowania	- wyjaśnia pojęcie: <i>nomenklatura partyjna</i>; - wyjaśnia przyczyny i konsekwencje [społeczno-ekonomiczne, kulturowe i polityczne] postaw i zachowań charakterystycznych dla <i>homo sovieticus</i>; - porównuje sytuację społeczno-ekonomiczną	- analizuje charakter i dynamikę zmian zachodzących w społeczeństwie polskim; w tym w poszczególnych warstwach i klasach społecznych, po 1989 r. - buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat, np. – roli inteligencji we współczesnym	opracowuje prezentację, w której – porównuje strukturę społeczeństwa polskiego z wybranymi społeczeństwami zachodnimi; – przedstawia proces przystosowania się do zmiany systemowej w wybranych społeczeństwach postkomunistycznych

	▪ cechy charakterystyczne <i>homo sovieticus</i>, np. bierność, roszczeniowość wobec państwa; ▪ <i>homo sovieticus</i> a przemiany polityczne i społeczne w Polsce; ▪ inteligencja jako warstwa społeczna: rola w polskim społeczeństwie, dyferencjacja po 1989 r.; ▪ struktura warstwowa współczesnego społeczeństwa polskiego; ▪ niekonwencjonalne formy przystosowania się do zmiany systemowej – analiza problemu na podstawie wybranych fragmentów pracy Caroline Humphrey <i>Koniec radzieckiego życia. Ekonomie życia codziennego po socjalizmie</i>		się do zmiany systemowej; ▪ wyjaśnia pojęcie: <i>adaptacja społeczna</i>; ▪ wymienia podstawowe warstwy / kategorie społeczno-zawodowe współczesnego społeczeństwa polskiego; ▪ wymienia podstawowe cechy inteligencji jako warstwy społecznej.	i polityczną w Polsce w okresie komunizmu i po jego upadku; ▪ charakteryzuje podstawowe warstwy / kategorie społeczno-zawodowe współczesnego społeczeństwa polskiego; ▪ przedstawia zjawisko dyferencji inteligencji polskiej po 1989 r.; ▪ na podstawie tekstu publicystycznego przedstawia niekonwencjonalne formy przystosowania się do zmiany systemowej.	społeczeństwie polskim; – oceny przebiegu i skutków transformacji ustrojowej w Polsce; ▪ porównuje zamiany zachodzące w społeczeństwie polskim po upadku komunizmu z procesem zmian zachodzących w innym społeczeństwie postkomunistycznym.	[innych niż społeczeństwo polskie].
3. Nierówności społeczne	▪ wymiary nierówności społecznych (np. nierówności dochodowe, nierówne	▪ podaje przykłady nierówności we współczesnych społeczeństwach, w tym	▪ wymienia kryteria/wymiary nierówności społecznych; ▪ charakteryzuje typowy konflikt społeczno-	▪ analizuje wyniki pomiaru poziomu nierówności w społeczeństwie – wskaźnik Giniego;	▪ porównuje wybrane konflikty społeczno-ekonomiczne [przyczyny, przejawy, skutki];	▪ przygotowuje i przeprowadza, np. na terenie szkoły, kampanię społeczną na rzecz zmniejszenia

	traktowanie, nierówności szans życiowych); ▪ pomiar poziomu nierówności w społeczeństwie – wskaźnik Giniego; ▪ skala nierówności społecznych w Polsce w porównaniu z innymi państwami europejskimi; ▪ skutki społeczne, kulturowe, polityczne nierówności społecznych; ▪ charakterystyka wybranych konfliktów społeczno-ekonomicznych na świecie: przyczyny, przejawy, skutki	w społeczeństwie polskim; ▪ podaje przykłady konfliktów społeczno-ekonomicznych na świecie.	ekonomiczny [przyczyny, przejawy, skutki]; ▪ wymienia przyczyny i skutki nierówności społecznych; ▪ podaje przykłady działań państwa na rzecz ograniczenia nierówności społecznych.	▪ porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i innych państwach europejskich; ▪ wyjaśnia pojęcie: <i>społeczeństwo bezklasowe</i>; ▪ charakteryzuje działania państwa polskiego na rzecz ograniczenia nierówności społecznych.	▪ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat pozytywnych i negatywnych aspektów nierówności społecznych; ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych działań państwa polskiego na rzecz ograniczenia nierówności społecznych.	nierówności społecznych.
4. Wykluczenie społeczne i jego konsekwencje	▪ przyczyny, przejawy i skutki wykluczenia społecznego; ▪ bezrobocie: przyczyny i skutki, sytuacja osób młodych na rynku pracy; ▪ ubóstwo i jego wymiary (ubóstwo skrajne i relatywne); ▪ zwalczanie problemów społecznych: – sposoby przeciwdziałania	▪ podaje przykłady wykluczenia społecznego; ▪ podaje przykłady działań na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, bezrobociu, ubóstwu; ▪ rozpoznaje zjawisko bezrobocia; ▪ podaje przykłady ubezpieczeń społecznych w Polsce	▪ wyjaśnia na czym polega zjawisko wykluczenia społecznego; ▪ wymienia typowe przejawy / formy wykluczenia; ▪ identyfikuje grupy społeczne szczególnie narażone na wykluczenie; ▪ wymienia podmioty / organy władzy / instytucje / organizacje zobowiązane do prowadzenia walki	▪ podaje przyczyny i skutki wykluczenia społecznego; ▪ charakteryzuje wybrane działania na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu; ▪ wymienia główne typy bezrobocia; ▪ wymienia przyczyny i skutki bezrobocia wśród osób młodych; ▪ charakteryzuje formy zwalczania bezrobocia;	▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych działań na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu; ▪ analizuje zjawisko bezrobocia i ubóstwa w Polsce po 1989 roku [skala, rodzaj, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika]; ▪ dokonuje krytycznej analizy funkcjonowania	▪ przygotowuje i przeprowadza, np. na terenie szkoły, kampanię społeczną na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, bezrobociu, lub ubóstwu.

	bezrobociu i wykluczeniu społecznemu; – zadania ZUS, – system obowiązkowych ubezpieczeń społecznych (ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe, od wypadków).		z wykluczeniem społecznym; - wymienia instrumenty aktywnej polityki społecznej; - podaje główne przyczyny i skutki bezrobocia i ubóstwa; - wymienia główne zadania systemu ubezpieczeń społecznych; - podaje przykłady zadań wykonywanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych; - wymienia rodzaje ubezpieczeń społecznych w Polsce.	- klasyfikuje zjawisko ubóstwa; - wymienia główne zadania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych; - charakteryzuje poszczególne rodzaje ubezpieczeń społecznych w Polsce.	systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce.	
5. Imigranci w Europie	- charakterystyka pojęć: migracja, emigracja, imigracja, uchodźstwo, - uwarunkowania polityczne, społeczno-ekonomiczne, demograficzne i kulturowe migracji; - społeczno-ekonomiczne, kulturowe i polityczne konsekwencje migracji z perspektywy społeczeństw przyjmujących i regionów wysyłających;	- rozpoznaje zjawisko migracji; - wymienia główne przyczyny migracji we współczesnym świecie; - wymienia podstawowe przyczyny i skutki zjawiska migracji.	- prawidłowo posługuje się pojęciami: <i>migracja</i>, <i>emigracja</i>, <i>imigracja</i>; - podaje przykłady szans i zagrożeń wynikających ze zjawiska migracji; - wymienia główne przyczyny i przejawy kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie; - wyjaśnia pojęcia: <i>uchodźca</i> i <i>deportacja</i>.	- wskazuje zależności pomiędzy procesami ekonomicznymi, politycznymi i kulturowymi zachodzącymi we współczesnym świecie a zjawiskiem migracji; - analizuje zjawisko migracji z perspektywy społeczeństw przyjmujących i regionów wysyłających; - charakteryzuje specyfikę sytuacji uchodźców; - analizuje przepisy Konstytucji RP odnoszące się do migrantów, w tym uchodźców;	- analizuje zjawisko migracji w Polsce po 1989 roku [skala, rodzaj, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, szanse i zagrożenia]; - charakteryzuje główne szlaki migracyjne na świecie; - buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie [zagrożenia, sposoby przeciwdziałania, współdziałanie państw europejskich]	- przygotowuje i przeprowadza debatę na temat, np. - kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie; - postaw społeczeństwa polskiego wobec migrantów, w tym uchodźców; - polityki państwa polskiego wobec kryzysu migracyjnego we współczesnej Europie.

	- dynamika i natężenie procesów migracyjnych w XXI wieku (kryzys migracyjny, szlaki migracyjne); - imigranci w Polsce – charakterystyka wybranych grup			charakteryzuje główne grupy migrantów we współczesnej Polsce.	w rozwiązywaniu problemu].	
Rozdział 4. Naród i mniejszości narodowe						
1. Koncepcje narodu	- charakterystyka pojęcia naród; - koncepcje narodu: – polityczna – etniczno-kulturowa; - drogi kształtowania się współczesnych narodów (od narodu do państwa; od państwa do narodu); - czynniki narodowotwórcze i sprzyjające zachowaniu tożsamości narodowej (m.in. język, kultura, historia, tradycja, świadomość narodowa)	wymienia podstawowe cechy narodu [koncepcja etniczno-kulturowa];	- wymienia współczesne koncepcje narodu; - wymienia cechy narodu w koncepcji etniczno-kulturowej i koncepcji politycznej; - wymienia podstawowe koncepcje kształtowania się narodów; - wyjaśnia pojęcia: <i>narodowość</i> i <i>obywatelstwo</i>; - wymienia czynniki narodowotwórcze i sprzyjające kształtowaniu się tożsamości narodowej.	- na wybranych przykładach porównuje odmienne drogi kształtowania się współczesnych narodów; - charakteryzuje czynniki narodowotwórcze i sprzyjające kształtowaniu się tożsamości narodowej; - analizuje przepisy Konstytucji RP odnoszące się do narodu polskiego.	- charakteryzuje spory dotyczące pojęcia <i>naród</i>; - na wybranych przykładach prezentuje problemy dotyczące kształtowania się narodów we współczesnym świecie.	- opracowuje prezentację, w której analizuje – współczesne problemy polityczne wynikające z procesu kształtowania się narodów; – proces kształtowania się wybranych narodów europejskich.
2. Tożsamość narodowa	charakterystyka pojęcia tożsamość narodowa (elementy, specyfika, treść i forma);	- określa własną tożsamość narodową; - podaje przykłady czynników ułatwiających kształtowanie i utrwalanie tożsamości narodowej.	- wyjaśnia pojęcie: <i>tożsamość narodowa</i>; - wymienia główne postawy jednostki wobec własnej narodowości; - wymienia czynniki utrwalające tożsamość narodową;	- porównuje pojęcia: <i>tożsamość narodowa</i> i <i>świadomość narodowa</i>; - wymienia elementy definiujące pojęcie: <i>tożsamość narodowa</i>;	- porównuje różne typy tożsamości człowieka; - analizuje problemy związane z kształtowaniem i utrwalaniem tożsamości narodowej;	- przygotowuje i przeprowadza debatę na temat charakteru polskiej tożsamości narodowej; - opracowuje prezentację, w której przedstawia

	▪ tożsamość mieszkańców Polski; ▪ zjawisko wielowarstwowości tożsamości narodowej na przykładzie mieszkańców: – Królestwa Belgii, – Królestwa Hiszpanii, – Konfederacji Szwajcarskiej, – Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej		▪ wymienia różne typy tożsamości człowieka.	▪ charakteryzuje główne postawy jednostki wobec własnej narodowości; ▪ charakteryzuje czynniki utrwalające tożsamość narodową; ▪ wyjaśnia na czym polega wielowarstwowa tożsamość narodowa.	▪ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat charakteru polskiej tożsamości narodowej; ▪ analizuje problemy wynikające z wielowarstwowej tożsamości narodowej współczesnych społeczeństw europejskich.	wielowarstwową tożsamość wybranych społeczeństw europejskich.
3. Mniejszości narodowe i etniczne	▪ socjologiczna i prawna definicja mniejszości narodowej, etnicznej i grupy używającej języka regionalnego; ▪ charakterystyka grup mniejszościowych w Polsce: – demografia, – rozmieszczenie terytorialne, – dziedzictwo, tradycja, historia, – aktywność polityczna, kulturowa, ekonomiczna; ▪ prawa przysługujące obywatelom Polski	▪ podaje przykłady mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce; ▪ wymienia główne cechy wybranych grup mniejszościowych w Polsce; ▪ podaje przykłady praw posiadanych przez grupy mniejszościowe w Polsce.	▪ wymienia mniejszości narodowe i etniczne w Polsce [definicja prawna]; ▪ wymienia, obowiązujące w polskim prawie, warunki uznania za mniejszość narodową lub etniczną; ▪ określa status prawny ludności kaszubskiej; ▪ wymienia podstawowe prawa przysługujące grupom mniejszościowym w Polsce; ▪ charakteryzuje wybrane grupy mniejszościowe w Polsce [rozmieszczenie terytorialne,	▪ podaje różnice pomiędzy socjologiczną a prawną definicją grup mniejszościowych w Polsce; ▪ podaje różnice pomiędzy mniejszością narodową i etniczną w Polsce [cechy, przysługujące prawa]; ▪ charakteryzuje wszystkie mniejszości narodowe i etniczne w Polsce [demografia; rozmieszczenie terytorialne; dziedzictwo, tradycja, historia; formy aktywności politycznej, kulturowej i ekonomicznej]; ▪ analizuje przepisy Konstytucji RP	▪ analizuje problemy wynikające z przyjętych w Polsce regulacji prawnych dotyczących grup mniejszościowych, np. problem statusu prawnego Ślązaków; ▪ charakteryzuje normy prawa międzynarodowego gwarantujące ochronę praw mniejszości; ▪ porównuje system ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce i wybranych państwach europejskich, np. w Niemczech; ▪ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat	▪ przygotowuje i przeprowadza debatę na temat sensowności ochrony praw mniejszości narodowych przez współczesne państwa demokratyczne; ▪ podejmuje działania służące propagowaniu wiedzy na temat mniejszości narodowych i etnicznych żyjących w Polsce, np. przygotowuje publikację na stronę internetową szkoły.

	należącym do grup mniejszościowych; stan przestrzegania praw mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce		dziedzictwo kulturowe].	odnoszące się problemu mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce; ocenia stan przestrzegania praw mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce.	sensowności ochrony praw mniejszości narodowych przez współczesne państwa demokratyczne.	
4. Postawy wobec mniejszości i cudzoziemców	- postawy wobec mniejszości narodowych i cudzoziemców; - ksenofobia i jej formy (nacjonalizm ekspansjonistyczny, szowinizm, rasizm, antysemityzm); - stereotypy dotyczące innych nacji funkcjonujące w polskim społeczeństwie i ich wpływ na postawy Polaków; - sposoby przeciwdziałania ksenofobii, rasizmowi i szowinizmowi.	- podaje przykłady negatywnego i pozytywnego stosunku Polaków wobec mniejszości narodowych i cudzoziemców; - rozpoznaje przykłady ksenofobii i rasizmu; - podaje przykłady stereotypów, dotyczących innych narodów, funkcjonujących w społeczeństwie polskim.	- wyjaśnia pojęcia: <i>nacjonalizm, szowinizm, rasizm, antysemityzm</i>; - wymienia podstawowe przyczyny i skutki kształtowania się postaw ksenofobicznych, szowinistycznych i rasistowskich; - uzasadnia konieczność przeciwdziałania ksenofobii, rasizmowi i szowinizmowi; - podaje przykłady negatywnych i pozytywnych stereotypów, dotyczących innych narodów, funkcjonujących w społeczeństwie polskim.	- wyjaśnia różnice pomiędzy pojęciami: <i>nacjonalizm, szowinizm, rasizm</i>; - wyjaśnia wpływ stereotypów na postawy Polaków wobec osób innej narodowości; - podaje sposoby przeciwdziałania szowinizmowi, rasizmowi i ksenofobii;	- dokonuje krytycznej analizy sposobów przeciwdziałania szowinizmowi, rasizmowi i ksenofobii; - analizuje przyczyny sympatii i antypatii Polaków do wybranych narodów; - buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat stosunku Polaków do osób innej narodowości.	- przygotowuje i przeprowadza debatę na temat stosunku Polaków do osób innej narodowości; - przygotowuje ankietę, oraz wizualizuje i analizuje jej wyniki, dotyczącą stosunku swoich rówieśników do osób innej narodowości.
5. Polacy za granicą	polska diaspora: – liczebność i rozmieszczenie, – historia, przyczyny i fale migracji, – aktywność kulturalna,	- wymienia główne przyczyny współczesnych i historycznych fal migracyjnych Polaków; - podaje przykłady państw, w których żyje	- wyjaśnia pojęcia: <i>diaspora i Polonia</i>; - wyjaśnia pojęcie; <i>repatriacja</i>; - uzasadnia konieczność podejmowanej współcześnie	- analizuje historyczne i współczesne przyczyny powstawania diaspory polskiej; - charakteryzuje liczebność i rozmieszczenie	- porównuje przepisy Ustawy o Karcie Polaka i Ustawy o repatriacji; - ocenia politykę państwa polskiego, której wyrazem jest Ustawa o Karcie Polaka i Ustawa o repatriacji;	podejmuje działania służące propagowaniu wiedzy na temat osiągnięć Polaków żyjących poza granicami Polski [naukowców, polityków, artystów];

	ekonomiczna i polityczna; – forma i treść tożsamości polskiej na emigracji; regulacje prawne umacniające więzi z Polską oraz ułatwiające osiedlanie się w kraju: – postanowienia Ustawy o Karcie Polaka, – postanowienia Ustawy o repatriacji, – porównanie i ocena założeń Ustawy o Karcie Polaka i Ustawy o repatriacji	liczna społeczność polska; podaje przykłady problemów wynikających ze współczesnych migracji Polaków.	repatriacji ludności pochodzenia polskiego; - podaje przykłady praw przysługujących ludności pochodzenia polskiego wynikających z Ustawy o Karcie Polaka; - wymienia formy aktywności diaspory polskiej utrwalające polską tożsamość narodową.	współczesnej diaspory polskiej; - charakteryzuje różne formy aktywności diaspory polskiej utrwalające polską tożsamość narodową; - omawia zasady procedury repatriacyjnej; - wymienia formy wsparcia repatriantów przez państwo polskie.	buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji: <i>Tożsamość polska za granicą – problem czy atut?</i>	np. przygotowuje publikację na stronę internetową szkoły.
6. Polityka narodowościowa państw	- funkcjonowanie imigrantów w społeczeństwie przyjmującym: – procesy asymilacji i akulturacji, – etapy przystosowywania się do życia w społeczeństwie (separacja, adaptacja, integracja, asymilacja); - modele polityki narodowościowej (założenia, działania, różnice,	- podaje przykłady problemów związanych z funkcjonowaniem imigrantów w społeczeństwie przyjmującym; - podaje przykłady rdzennych grup autochtonicznych żyjących na kontynencie amerykańskim, w Związku Australijskim, oraz w azjatyckiej części Federacji Rosyjskiej.	- wyjaśnia pojęcie: <i>asymilacja i akulturacja</i>; - wymienia etapy /formy przystosowania się imigrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, adaptacja, integracja, asymilacja]; - charakteryzuje wybraną formę przystosowania się imigrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym; - charakteryzuje wybraną rdzenną grupę	- porównuje różne formy przystosowania się imigrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, adaptacja, integracja, asymilacja]; - charakteryzuje wybrane modele polityki narodowościowej; - charakteryzuje wpływ polityki państwa na proces akulturacji i asymilacji grup mniejszościowych; - charakteryzuje przyczyny i skutki	- porównuje wybrane modele polityki narodowościowej współczesnych państw; - dokonuje krytycznej analizy polityki wybranych państw wobec rdzennych grup autochtonicznych w kontekście historycznym i współczesnym.	podejmuje działania służące propagowaniu wiedzy na temat sytuacji wybranej grupy mniejszościowej w okresie historycznym, w którym prowadzone były wobec niej działania zmierzające do przymusowej asymilacji, segregacji lub eksterminacji [np. przygotowuje publikację na stronę internetową szkoły].

	konsekwencje, ocena): – asymilacyjna (unifikacyjna), – integracyjna (równościowa), – pluralistyczna (wielokulturowa); ▪ polityka państw wobec rdzennych grup autochtonicznych w kontekście historycznym i współczesnym (złożenia i konsekwencje społeczne, ekonomiczne, kulturowe); ▪ wpływ polityki państwa na proces akulturacji i asymilacji grup mniejszościowych; ▪ specyfika społeczno-kulturowa wybranych rdzennych grup autochtonicznych: – na kontynencie amerykańskim, – w Związku Australijskim, – w azjatyckiej części Federacji Rosyjskiej.		autochtoniczną żyjącą na kontynencie amerykańskim, w Związku Australijskim, oraz w azjatyckiej części Federacji Rosyjskiej	problemów z przystosowaniem się imigrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym; ▪ porównuje wybrane rdzenne grupy autochtoniczne żyjące na kontynencie amerykańskim, w Związku Australijskim, oraz w azjatyckiej części Federacji Rosyjskiej.		
--	--	--	---	---	--	--